

אונקלוס

דברים כג תצא

רעה

1

ישׁה: כא לנכרי תשיך ולאחיק לא
 תשיך למען יברכה יהוה אלהיך
 בכל משלח ידך על הארץ אשר
 אתה בא שמה לרשתה: סגג כיתתדר
 נדר ליהוה אלהיך לא תאחר לשלמו
 כי־דרש ידרשנו יהוה אלהיך מעמך
 והיה בך חטא: כג וכי תחידל לנדר

כל מדעם דמתרבי: כא קבר
 עממין תרבי ולאחוק לא תרבי
 כדיל דברכנך יי אלהך בכל
 אושמות ידך על ארעא די את
 עלל קתמן למירתה: כג ארי תדר
 נדר קדם יי אלהך לא תאחר
 לשלמותה ארי מתבע ותבענה יי
 אלהך מנך ויהי בך חובא: כג וארי
 תתמנע למנדר לא יהי בך

חובא: כג אפר
 ותעבד כמא ו
 אלהך נדבת

(ר"ה ד'): (כד) מ
 ליתן עשה
 שינוי נטחאות - אחר

כי הלא תשמור לא
 מה דליתא בר"ה
 אדלעיל, אבל מיכא
 ונחא שמה והנחא

ז' אס רואה ל
 דקב, ועוד ו
 חסר"י, והנה
 להוילאו ולזה ו
 נדר לה' שזכ
 לזה צא דבר
 הנדר, והיולא
 המתחייב, וחמ
 שזכיה החסרון
 וכי תחדל לנדור
 הדרק זה יסו
 יכיה חטא,
 כד. ואומר

מפיק עד שח
 תדור ותקיים
 ועשית כאשר ו

קיד) פירוש הרו
 יכריתו, ויעשה ז'
 וגו'. קיד) פי
 פירוש אל חטאו;
 תשמור הוא רק פי
 לערה. קב)

רש"י

לקמ בהיר

למלוכה (ויק כ"ה ל"ו) את כספך לא חתן לו בנשך
 (ספרי - ב"מ ע"ה): (כח) לנכרי תשיך. ולא לאחיק ל'
 לאו הצא מכלל עשה עשה, לעבור עליו בשני לאוין ל'
 ועשה (ספרי - ב"מ ע"ה): (כג) לא תאחר לשלמו. *
 שלשה רגלים^ט, ולמדוהו רבותינו מן המקרא (הזה)
 שינוי נטחאות * אין איחור לנדר פחות מג' רגלים.

המלוה נושך ממך, שאם הוא אזהרה לנושך עצמו היל"ל לא
 קשיך (רא"ם): ל' לאו דוקא אח"כ שהרי פרשת זהר
 קודם לזה הוא, אלא כלומר מזה, ויש שאינם גורסים
 אותו, ויש בפי זהר יש ששה לאוין למלוה ורבינו חד מנייהו
 נקט: לז' ר"ל אינו מזהו ליקח וליתן נשך לגוי, אלא
 לומר דוקא לנכרי: לח) פי' ב' לאוין הכתובים כאן בנשך
 לא תשיך לאחיק, וחזור לומר ולאחיק לא תשיך, אבל עובר גם על לפני עור: טל) פי' אס עבר עליו משעת נדרו ג' רגלים
 עובר בלאו זה, ולמדוהו מסוף פי' ראה שאמר שלש פעמים וגו' בחג המצות וגו', הלא מנייהו קא סליק ולמה למהדר
 ולתחשבוהו אלא ודאי הכי קאמר כשיראו כל זכורך לפני שלש פעמים אלו חג המצות וגו' אז לא יראה ריקס אלא תשלם

אור החיים

האחרונים (יו"ד סי' קנ"ט) שאפילו לגוי אסור
 להתמיד בזה משום שמא יצא ליתנו גם לישראל,
 והוא אומרו לנכרי תשיך ותנאי הוא הדבר שלא
 תעשה באופן שילא מזה קלקול שתשיך לאחיק:
 כב. ודויה בך חטא וגו'. ק"י) פירוש על דרך
 אומרו ז"ל (שבת ל"ב): צעון נדרים
 מחים אשמו וצניו של אדם ע"כ, והוא אומרו והיה
 בך חטא לשון חסרון שעל ידי איחור הנדר יחסר
 ממנו אשמו שהיא כגופו או זרעו שהוא גם כן חלק
 ממנו, ואומרו וכי תחדל לנדור לא יכיה בך
 חטא^{ק"י}, יתבאר גם כן על דרך אומרו ז"ל (גיטין

עבירה ציוס מציאין לידי קרי לילה, ונתכוון הכתוב
 צמיתות זה לומר שעל כיוולא בזה ילו צמאמר
 ונשמרת מכל וגו' ק"י):
 כא. לנכרי תשיך ולאחיק לא תשיך. קשה למה
 כפל לומר ולאחיק לא תשיך אחר
 שזה צממוך לא תשיך לאחיק וגו', ורבותינו ז"ל
 אמרו (ב"מ ע"ה): לעבור עליו צב' לאוין, ואולי
 שנחכוון לומר שהגם שהשיכיה היא לגוי אס הדבר
 על ידי ישראל^{ק"י} אסור כל עוד שישראל אינו מכיר
 הגוי בעד הלוואתו או אס אין צידו משכון הגוי, וכך
 הוא הדין (יו"ד קס"ח), עוד ירמוז למה שחלקו

אור בהיר

ק"י) והיה פירוש דבר הרהורי יוס המציאים לרע, וידוע שדבר זה רחמנא ללגן מקרי רע. קיא) פירוש נכרי ששלם את ראוין
 להלוות עבדו משמעון צדיקים הגם שהריצית שלקט שמעון מקורו מהנכרי אסור לקחת אותו מראובן רק אס שמעון מכיר וידוע הנכרי
 והלוואתו, ופי' ולאחיק ע"י אחיק גם לנכרי לא תשיך. קיב) פשיטא שחטא הלא עבר על לאו דלא תאחר. ועיין בגמ' ר"ה ו'
 ובתוספת שם ד"ה א"כ שבאופן זה שרק איחר הנדר, ומשלמו לאחר זמן, לא יהיה חטא בלשחון, אבל עכ"פ מוכרחים אנו לומר
 שהמדמשים חלוקים, עיין ויק"ר ל"ו מי שנדר "ומשה" נדרו קוצר וכו', ובתנחומא וישלם כיון שלא הרגיש וכו' ותמת חל, וכן בזה"ק
 וישלם קע"ד. קיג) פשיטא וכי סלקא דעמך שחיב לנדור נדרים.

אין לזקק ואחור כספא. א. 10
 (חזיון גוקן גאמירג בלנקא)

לְאִיְהוָה בְּךָ חֶטָּא: כִּי מוֹצֵא שְׁפִתֶיךָ
תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ בְּאִשֶּׁר נִדְרָתָ לַיהוָה
אֲלֵהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: ־

חובא: כד אפקות ספותך תמר
ותעבר כמא די נדרתא קדם יי
אלהך נרבתא די מלקתא

רש"י

לקט בהיר

(ר"י ד:): (כד) מוצא שפתיך תשמור (ועשית). מדרך (רש"י): (מ) נספרים שלפנינו חסר מיצת
ליתן עשה^ט על* לא תעשה (ספרי - ר"ה ו):
שינוי נסחאות - אחר.

כי הלא תשמור לא תעשה היא, אלא מחיבת ועשית (הגם שלא כן איתא בנספרי, שם הוא דרך דרש) (ג"א), ולפי"ז נכון הוא
מה דאיתא בר"ה אמר רבא כיון שעבר עליו רגל אחד ה"ז עובר בעשה, כי מיצת ועשית הוא דבר בפני עצמו ואינו שייך
אלעיל, אבל מיצת תשמור שייך על לא תאחר, וא"כ יש לנו ב' לאוין וצאמת יש לנו ג"כ ב' עשה דכתיב בפי' ראה (י"ב ה')
וצאת שמה והצאתם שמה וגו', וצגמ' פריך כן ותירצו חד דאמר ולא אפריש וחד דאפריש ולא הביא, ועבדין שם לריכותא,

אור החיים

ז' אס רואה אדם שנכסיו מלומלמים יעשה מהם
לדקה, ועוד אמרו (כתובות ס"ו:) מלח ממון
חסר^{ק"י}, והנה לפי שחביב על האדם ממונו אין נוח
להוליא ולזה תצא הסברה לאדם להתחכם לנדור
נדר לה' שצז יהיה לו נוח הרגון לתח מנכסיו^{ק"י},
לזה צא דבר מלך והודיעו היוצא מחשש ציטול
הנדר, והיוצא מחשש מניעת נתינת לדקה כפי
המתחייב, ואמר כנגד איחור הנדר שזה יסובב
שיהיה החסרון צו, וכנגד מניעת נתינת לדקה אמר
וכי תחדל לנדור הגם שאתה צא לידי מניעת נתינת
הלדקה זה יסובב חסרון בממון אבל כך בודאי שלא
יהיה חטא, והוא אומרו לא יהיה כך חטא:
כד. ואומרו מוצא שפתיך תשמור וגו'.^{ק"י}
פירוש תמתין מלהוליא הנדר
מפוך עד שחוכל לעשות פירוש לקיים הנדר אז
תדור ותקיים הנדר סמוך לנדרך, והוא אומרו
ועשית כאשר נדרת^{ק"י}, וכן היה הלל עושה שהיה

אור בהיר

קיר) פירוש הרוצה למלוח נכסיו, כלומר רוצה שימקיים כמו צמר מלוח יעשה אוחו חסר על ידי לדקה. קבז) שהנדר עשה
יכריחנו, ויעשה זאת כדי שיתעשר. קבז) למה כפל דבר זה ג' פעמים, לא תאחר וגו', מוצא שפתיך וגו', ועשית כאשר
וגו'. קיז) פירוש כדי שיהיה ועשית שהוא קיום הנדר תיכף כאשר נדרת. קיח) מלשון שמר לך כלומר אל תדבר. קיט)
פירוש אל תחשוב שאינך חייב נדר שהרי לא הוצאת הנדר מפוך ולא מקיימנו, אלא יהיה בעיניך נדר, והחילוק שבין ב' הדרכים במיבת
תשמור הוא רק פשט הכתוב, אבל בכל אופנים צריך לומר בעזרה הרי זו עולה, שמתחר שכר קיים נדרו למה לא יתקן חשש מיצת חולין
לעזרה. קכ) הרי לך שנדבה הוא צלצ וצרוח לא צפה. קכא) מאמר זה מיותר וכפרט לדרכינו הלא לא דיבר בפיו אלא
חשב. קכב) ופירושו לא כמו שאתה חושב שדברת בלבך, אלא דברת גם בפוך.

7

ISSERLES, MOSES

שו"ת הרמ"א

לרבינו משה איסרלש זצ"ל

הוצאה חדשה ומתוקנת
המבוססת על שש ההוצאות הקודמות

עם

הקדמה, מבוא, הגהות ומפתחות

מאת

הרב ד"ר אשר זיו

עיה"ק ירושלים תוכב"א
שנת תשל"א

כזו, והביא מהרי"ק בתשובותיו סימן קנ"ה¹³. ועל כן נראה לי פשוט, שאין לחייב האלוף הנ"ל בשום דבר מחמת צער הנתפסים או בטלתן או דמי בושטן אפילו מדינא. כ"ש שאין דנין בזמן הזה דברים דלא שכיחי ולית בהו חסרון כיס כמו בושט וצער כדאיתא פרק החובל¹⁴, ופסקו שם הפוסקים¹⁵ והרמב"ם פ"ה מהלכות סנהדרין¹⁶. ואע"ג דאמרינן פ"ק דבבא קמא¹⁷ ופרק החובל¹⁸, דאע"ג דאין מגבין קנסות בבבל מ"מ אם תפס לא מפקינן מיניה והוא הדין בדינים אלו, כמו שפסקו הפוסקים הרי"ף והרא"ש פ"ק דבבא קמא¹⁹ ופרק החובל²⁰ והרמב"ם פ"ה מהלכות סנהדרין²¹, מ"מ בנדון זה לא מהני תפיסה מטעמים הראשונים שכתבתי, דמאחר [ד]לא נתחייב בצערן ובביטולן ובבושתן, צריכין להחזיר לו את שלו אף אם תפסו כ"ש אם לא תפסו. וזה הנראה לי בדין הצער והביטול והבושת שלהם. אמנם לא ראיתי עתה לירד לעומקא דדינא בענין מה שהוציאו בזה מחמת אונסין אי מחייב האלוף הנ"ל להחזיר או לא, כי לדעתי יתפשרו בזה, ואף כי נוכל לעמוד על זה מתוך התשובות שנתבאר לעיל, כמו שכתבתי למעלה. והמשכילים יבינו ויזהירו כוזהר הרקיע²², ובזו שלום על ישראל אביע. כה אומר וכו'.

מז

7 ילמדנו דבינו ראובן חלה ונטה למות וקודם

ובאותיות רש"י בד"א. 12 היא סי' כ הנזכרת לעיל בהערה 7, שהרי מהרי"ק מצטט מלה במלה. 13 ענף 1. 14 ב"ק פד, ב. 15 סמ"ג עשין זה ש"ע ח"מ סי' א סעיף א. ופסקינן דעבדינן שליחותיהו רק במידי דשכיחי ואית בהו חסרון כיס כגון הודאות והלואות, אבל במידי דלא שכיחי אפילו אית בהו חסרון כיס כגון חבלות או דשכיחי ואין בהו חסרון כיס כגון בושט לא עבדינן שליחותיהו ואין דנין עכשיו שאין לנו דינים סמוכים. 16 הלכות ט, י. ובסימן י כותב: "אבל שבת ורפוי גובין מפני שיש בהם חסרון כיס, וכן הורו הגאונים ואמרו שמעשים בכל יום לגבות שבת ורפוי בבבל", וצ"ע דלפי זה יתחייב לשלם, "ביטול" בדיננו. אמנם מהרא"ש והרי"ף שלא פירשו דבריהם משמע שאין גובים שבת ורפוי, ועיין בב"י סוד ח"מ סי' א שכתב: "ומ"מ לענין הלכה כיון שהרי"ף והרא"ש

פטירתו צוה לתת סך מה לעניי ארץ וסך מה לאחיו ומת אז וחיים לכל ישראל ובאו אלו המעות ביד איש נאמן מופקדין העניים ואחיו. ועתה היורשים מערערים כי הצואה אינה עשויה כהוגן, לפי שכתב שנתנם במתנת בריא ולא במתנת שכיב ולא נזכר שום קנין בצואה, ועתה יורנו אם זכו העניים אם לאו.

תשובה: אין בטענת היורשים ממש, שמה שזוה היה שכיב כשצוה אין ספק שצוה לעניים שבארץ ישראל במתנת שכיב מרע ומה שכתב שנתנה במתנת בריא, אפשר שטעות המצווה שחשב ליפות כחם באמרן מתנת בריא, או הסופר טעה וכתב כן מדי ואין לומר כיון דקיי"ל דיד בעל השטר התחתונה³ אין לנו כח לתקן דברי השטר אמרינן יד בעל השטר על התחתונה אלא הכתוב בשטר שיש לו שתי משמעויות לזכות ואחת לגרוע מהזכות. אבל במשמעות שמתבטל השטר מהדרינן לקיומיה והבא עליו הראיה, כדאשכחן בשטר הכתוב על או בעשרה בתשרי, דתניא בפרק גט פשוט דאמרינן שטר מאוחר הוא וכשר, וכ"כ נמוקי יוסף⁵ וכן כתב מגיד משנה בפרק מהלכות מלוה⁶ בשם ר"ח ור"ש והרמ"ה והרשב"א וכתב שעוד יש לזה ראיות אחרות וכן כתב בעל העיטור⁷ ובעל התרומות⁸ וכתב הרא"ש בתשובה⁹. ובנדון דידן כיון שאין

לא ביארו דעתם והרמב"ם ביאר דבריו וכתב שכן הגאונים ואמרו שמעשים בכל יום לגבות שבת בבבל הכי נקטינן. 17 טו, ב. 18 ב"ק פה 19 ברא"ש סי' כ ובר"ף סוף דף ו, א. 20 ב"ק פה סי' ב ובר"ף ל, א. 21 הלכה יז, וע"ש בהג"ה מיימוניות אות ז. 22 ע"פ דניאל יב, ג.

1 תשובה זו נמצאת בשו"ת "אבקת רוכל" למרן סי' פג, אבל אין השאלה ניתנת שם. 2 בכל ההוצאה כתוב "ביד העניים", אבל נראה שצ"ל כפי שתקנו 3 ב"ב קסו, א; כתובות פג, ב. 4 ב"ב קעא, א. 5 בר"ף עט, א למטה בעמוד. 6 הלכה ה' 7 מאמד א. על אודות בעל העיטור עיין לקמן סימן הערה 2. 8 שער נו אות ת. בכל הדפוסים רש"י בטעות שער כ"ו. על אודות מחבר ספר התרומה

ר"ם שמתנת בריא היתה ואין נתנה בטלה, יש לנו לפרשה קיימת. והוא כי יהבו להו לירוש שסוברים דמתנה זו כשאר ספ"א אין בה קנין בטלה היא, א אפילו היתה מתנת בריא ממי קנין הרי היא קיימת, משום שהיה כתב המרדכי בפ"ק דב"ב סי' קכ"ו לתת הצדקה חייב כאילו כתב מהרי" קולון¹¹ שכ"כ ר"פ וז"ל, ורבים חולקים ואומרים בפשפתי¹². ובנדון דידן אפילו אם היה בריא דבריו קנו מידו, ואין לירושיו שוה דבריו הכל, וא"ת הא אמרינן בפ"ה¹⁴, גבי ההוא גברא דתקע ופלאג דיווא הוא לא בעינא דהך אמר ניתביה ניהלי איזיל וז"ל רב יוסף כבר זכו בהו לזכא עניים הכא אנן יד עניי יד עניים אנן, רב יוסף גבו וצמא שהיה שם רב יוסף שהיו לא היה שם לא זכו עניים. י"י תוספות שם¹⁵ והרא"ש¹⁶ שר"ח היה רוצה לחזור בו מן הצדיק וללוותו לפי שעה ולהחזיר אחר וא"ל רב יוסף יד עניים אנן ו שלשתן, ואמרינן בפ"ק דערכין¹⁷ לצדקה משבאת ליד גבאי אסור

אין יח הערה 33. 9 כלל סח דפ"ו וכן בהגהת מרדכי לפ"א באמצע וקסא ענף ו. 12 הוא רבינו פו ר"ף מהרי"ף ומהרפ"ש (= מורינו) היה תלמידם של ר' שמואל מאיברא, ר' יעקב מקינון ותלמיד חבר ובין מקורביל בעל הסמ"ק, המהר"ם בתארים חשובים: "ארי שבחבורה, ש פרץ שיחיה", ר"פ לא חיבר ספר פנ הגהותיו לסמ"ק, לתשב"ץ ולהבורים הפוסקים מצטטים אותו, עיקר פעולתו היתה עריכתן וחיבורן של תוספות וכתבנות מהירה. 13 עיין

שמתנת בריא היתה ואין בה קנין בטלה, יש לנו לפרשה בענין זה. הוא כי יהבו להו לירושים כל הסוכרים דמתנה זו כשאר מתנות אין בה קנין בטלה היא. אבל לפי פילו תהיה מתנת בריא ממש אע"ג קנין הרי היא קיימת, משום דצדקה פתב המרדכי בפ"ק דב"ב¹⁰, דכיון לתת הצדקה חייב כאילו הוציא מהרי" קולון¹¹ שכ"כ ר"פ¹² ולזה לרובים חולקים ואומרים שצריך שפתיו¹³, ובנדון דידן שהוציא אילו אם היה בריא דבריו קיימים קנו מידו, ואין לירושיו שום טענה הכל, וא"ת הא אמרינן בפרק שור¹⁴, גבי ההוא גברא דתקע לחבריה ופלאג דווא הוא לא בעינא ניתביה אמר ניתביה ניהלי איזיל איברי א"ל רב יוסף כבר זכו בהו עניים, כבא עניים הכא אנן יד עניים אנן, יד עניים אנן, רב יוסף גבאי הוה, מא שהיה שם רב יוסף שהיה גבאי, לא היה שם לא זכו עניים. י"ל שכבר תוספות שם¹⁵ והרא"ש¹⁶ שר"ח פירש, היה רוצה לחזור בו מן הצדקה אלא ללוותו לפי שעה ולהחזיר אחר לעניים וא"ל רב יוסף יד עניים אנן וזכינו בו שלשתן, ואמרינן בפ"ק דערכין¹⁷ האומר לצדקה משבאת ליד גבאי אסור לשנותה

עכ"ל. ולפי פירוש זה אין צורך ליד עניים אנן לענין לחזור בו, שאע"פ שלא היה הגבאי שם לא היה יכול לחזור בו, ועוד שהרי כתב שם הרי"ף¹⁸, דליכא למימר שאם לא היה שם גבאי לא זכו בו העניים, דהא אמרינן בפ"ק דר"ה¹⁹ בפ"ד זו צדקה, אלמא כדיבורא מחייב, והא דאיצטריך רב יוסף לומר יד עניים אנן משום דההוא פלאג דווא לא הוה ברשותיה, אבל מידי דאיתא בדשותיה ואמר הרי הוא לעניים זכו ביה עניים ולא מצי למיהדר ביה, וכך תירצו התוספות והרא"ש²⁰ וכן דעת הרמב"ם, שכתב בפ"ח מהלכות מתנות עניים²¹: הצדקה הרי היא בכלל הנדרים, לפיכך האומר הרי עלי סלע לצדקה או הרי הסלע זו לצדקה חייב ליתנה לעניים מיד.

→ הרי מבואר דלדברי הכל דכיון שאמר סלע זו לצדקה אע"פ שלא היה שם הגבאי זכו בה העניים, מאחר שאותה הסלע היתה ברשותו. ה"נ בנדון דידן כיון שצוה לתת מנכסיו שהיה ברשותו סך מה לעניים, זכו בהם העניים אף על פי שלא היה שם הגבאי, ועוד, שהרי כתב רבינו ירוחם²² דאדם חשוב או טובי העיר הוו יד עניים, ונראה מדבריו אע"פ שאינם גבאים, וכן מוכח בגמרא²³, מדמייתי עלה הא דאמר רב יהודה אמר שמואל ר"ג ובית דינו אביהם של יתומים הם, וכשעושים צוואה דרך להמצא שם אנשים חשובים וה"ל יד עניים, וא"כ אפילו היו נכסים אלו שצוה לתת לעניי א"י ביד אחרים זכו בהם העניים, ועוד, שאפילו לא היה שם שום גבאי ולא אדם חשוב, ואפילו לא

מהרי"ק הג"ל ענף ה, ורמב"ם הלכות מתנות עניים פ"ח הלכה א, 14 ב"ק לו, ב, 15 המלה "שם" בסוגריים ובאותיות רש"י בד"א, והוא בתוספות ד"ה "יד עניים אנן", והתרוץ הראשון שם בתוספות הוא מפני שאין אדם נותן צדקה דבר שלא בא לעולם, ואע"פ שרש"י פירש כאן דאיירי בתפס משלו דאי לאו הכי לא מגבינן ליה בבבל, צ"ל דתפס חפץ ולא מעות ולכן הוי החצירסלע מחוסר גוביניה וכדבר שלא בא לעולם, 16 ב"ק פ"ד ס"י ג, 17 ו, א וע"ש בתוס' ד"ה "משבאת", 18 ברי"ף ית, ב, 19 ו, א, 20 עיין הנהגות 15, 16, 21 הלכה א, בהוצאת הארשא דשום בטעות פ"ה, 22 ספר אדם נתיב יט ח"א, על אודות רבנו ירוחם עיין לעיל סימן ה'

יח הערה 33, 9 כלל סה סימן יד, וכן בהגהת מרדכי לפ"א באמצע ס"י תרנט, קסא ענף ו, 12 הוא רבינו פרץ הידוע ה"ף מהרי"ף ומהרפ"ש (= מורינו הרב פרץ היה תלמידם של ר' שמואל מאיברא, ר' יחיאל ר' יעקב מקינון ותלמידחבר ובין עירו של מקורביל בעל הסמ"ק, המהר"ם מרוטנברג בתארים חשובים: "ארי שבחבורה, שר הבירה, פרץ שיחיה", ר"פ לא חיבר ספר פסקים אלא הגהותיו לסמ"ק, לתשב"ץ ולחבורים אחרים, הפוסקים מצטטים אותו, עיקר פעולתו של ר"פ היתה עדיכתן והיבורן של תוספות, שזכו שות והתקבלות מהירה, 13 עיין תשובת

היו הנכסים ברשותו אלא מופקדים ביד אחרים וכו' בהם העניינים, שהרי כתב הרי"ף בפ"ק דמציעא²⁴. ומטלטלי דאמרינן שאע"פ שיכול להוציאו בדיינים והקדישו אינו קדוש ה"מ היכא דכפריה דצריך להוציאו בדיינים. אבל היכא דאית ליה פקדון גבי חבריה וכי תבע ליה יהיב ליה גיהליה כמקרקעי דמי דקי"ל דפקדון ברשותיה דמריה הוא. והכי איתמר משמיה דגאון כדאמרינן עכ"ל. וכ"כ הרא"ש²⁵ והר"ן²⁶, וכתבו עוד דהכי מוכח בפרק הספינה²⁷ גבי ההוא גברא דאייתי קרי לפום נהרא, וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהלכות ערכין²⁸.

נמצא דבנדון דידן זכו עניי ארץ ישראל במה שצוה לתת לעניי ארץ ישראל במתנת בריא. אפילו אם היו הנכסים בשעת מתנה מופקדים ביד אחרים. ואפילו אם לא היה שם בשעת הצואה לא גבאי ולא שום אחד מחשובי הקהל לא היה יכול לחזור בו, ואם היה חוזר בו לא היה ממש בחזרתו. כ"ש זה שלא חזר בו שזכו בהם עניי א"י, וכל מי שהנכסים הנזכרים בידו חייב לשלחם לעניי א"י. ועם היות הדברים פשוטים נדרשתי לאשר שאלוני. נאום הצעיר יוסף קארו. L

מח 1

7 באתי להשיב מפני הכבוד לדברי הגאון

הערה 44. 23 ב"ק לו, א. 24 ברי"ף ג ע"ב.
 25 סי' יב. 26 מובא שם בנמוקי יוסף. 27 ב"ב פת. א. 28 הלכה כה. וע"ש ג"כ הלכה כב.

1 בכל ההוצאות נמצאת הגהה זו לפני התשובה: "תשובה שהשיב הגאון הרב המחבר על תשובת הגאון מהר"י קארו הקודמת". ועיין בד"מ ח"מ סי' רנ אות ז שכתב, וז"ל: "מזה יש ללמוד ג"כ לדין שכתבתי ריש סי' זה דאם כתב בצוואת שכי"מ שנותן במתנת בריא ואין בו קנין ומתנתו בטילה — והוא פשוט לדעתי ולא כתבתי רק שראיתי תשובת הרב בעל ב"י שכתב בה שקנה בכה"ג דתלינן בט"ס ואני השבתי לו כזה. ובאו דברי שנינו לפני מוהר"ם מפדוה והסכים לדברי ולא קנה כמו שמבואר מהראיות בתשובות הנכתבות על זה, וע"ל סי' רנ עוד מזה". 2 ע"פ המאמר ב"ב קסד, ב: לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו שמתוך טובתו

הגדול מוריגו ורבינו יוסף קארו יצ"ו מימיו אנו שותים מקנקנו וכדו. ומה בשבחו לכבדו. מאחר דכל מה דאת משבח את מגנה במעשה ידו². יברכהו השם ומאודו. ובהיות כי אחר השבח ראוי התפלה³, על כן אתפלל אל ה' על להאריך ימי מורנו ורבינו, נשיא בתוכנו, ושנותיו בטוב ובנעימים לבלתי בשוב ה' שיבת ציון יראו עיני ועינינו, ובהיותי אין איש דברים אדלג על לבוא אל כוונתי ולבוא בדברים קצרים יהיו דומות למרובות ונעתרים. והנה מתניתא דמר וספרו אנא מתני, כאשר בתשובתו דמר על אודות הצוואת שכיב הנעשית במדינות אלו לעניי ירושלים כתוב בה שנקנה במתנת בריא, ואלו דברים אשר סדרתי על דברי התשובה. והנה להמרות דברי מכ"ת דמר וכל החולק כחולק על השכינה. ובכן הסכמנו פה והכריז האיש לשלוח מאה זהובים פו' שהם נגד דוקט"י וויניזיא"ה, כפי פסק תשובתו דמר אך אמנם דברי התשובה תורה הם וללמוד צריך, ולא אוכל לעמוד עליה אם לא בשם וניתן על זה. וידוע מאמר ר' יוחנן פרק השל את הפועלים⁵ בר לקישא כי הוה אמינא מיל הוה מקשה וממילא רווחא שמעתתא, ורז"ל דברי תורה לעין וכו'⁶.

בא לידי רעתו, ופירש רשב"ם: "בא לידי רעתו, גותו". ועי' ג"כ ברכות לג, ב משל למלך ב"ו שהיה אלף אלפים דגרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף וננאי הוא לו. 3 עי' ברכות לב, א: "דרש ר' שמעון לעולם יסור אדם שבתו של הקב"ה ואחר כך יתפטר וכן ברמב"ם הלכות תפלה פ"ב הלכה ב: "ומגיש של של הקב"ה ואח"כ שואל צרכיו שהוא צריך להם בבית ובתחנה". 4 אע"פ שרבנו מחלק פה כבוד רב לרבי הב"י וגם הוציא לפועל את פסק דינו, מ"מ לא נמלכקרו במקומות אחרים. בד"מ ח"מ סי' סה אות כותב: "אמת כן נראה לי פשוט דברי הסור ופשוט בעיני ולא כתבתי רק להוציא מדברי ב"י שכתב פירושים זרים שאינם נראים בעיני". וביותר דעה זה אות ב אומר על הב"י: "כי ניים ושכיב אמר ל מילתא". וכן נמצאים בטוים דומים במקומות רבים ב"ב ב"מ פד, א. 6 מן "ורז"ל" עד פה בסוגר

להתבונן בדברי מר נ לזכות לעניים ואין בטענה מאחר שזה היה שכיב מרע וצוה במתנת שכיב מרע ומה במתנת בריא טעות המצוה באמרו שהוא מתנת טעה וכתב כן מדעתא דנפ ובה מהא דכתב נמוקי יוסף מתנת שכיב מרע שכתב וכל שמחיים מקנה לא קנ וצוה בנדון דידן דהמצוה כ לזכות כחו ולא נתכוין אל מחצית א"כ היה לנו לתלות כחו וטעה. גם יש י הגמרא דאמרינן פרק יש ב"ב רב הונא באכסדרא קאמר משמיה דרבי יוחנן, שכ ומה לפלוני ומת אין כותבי אומר בלבו להקנותו אלא ב אחר מיתה. וכן אמרו שם לע דלא הוי מתנה לולי במיפה כח ודין זה מוסכם מכל הפוסקים דברי שכיב מרע בטעות ושלא ו כח היה לנו לתלות ג"כ לע או בקנין. והנה אפשר ליישב דברי מכ"ת דמר מתשובת ר"י בר ששת בתשובותיו סי וז"ל שם: גם תי וז"ל, שהשיב והאי דנהיגו בני בצוואת שכיב מרע וקנו ממנו שטר זה לאחר מיתה. אל תחזו לזמן מי שמתכוין להקנות בעלמא הם מקנים וראיה בעי רבינו האי חתים עלה, ואם היא משהשתמיט הרי"ף והרמב"ם וז"ל שם: ומיהו הא דאמרינן דדברי

להתבונן בדברי מר מה שכתב
 וכתב לעניים ואין בטעות היורשים
 שנה היה שכיב מרע כשצוה אין
 שצוה במתנת שכיב מרע היה, ומה
 במתנת בריא טעות המצוה שחשב
 באמרן שהוא מתנת בריא, או
 וכתב כן מדעתא דנפשיה. ויש
 מהא דכתב נמוקי יוסף פרק מי
 שכיב מרע שכתב בה מהיום
 הכל שמחיים מקנה לא קנה בדיבור
 בנין בנדון דידן דהמצוה כתב מתנת
 לנפשות כחו ולא נתכוין אלא למתנת
 א"כ היה לנו לתלות דגם כתב
 לנפשות כחו וטעה. גם יש לשאול על
 הגמרא דאמרינן פרק יש נוחלין * :
 בר רב הונא באכסדרא דבי רב
 אמר משמיה דרבי יוחנן. שכ"מ שאמר
 מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין.
 אמר בלבו להקנותו אלא בשטר ואין
 מיתתו. וכן אמרו שם לענין מתנה
 הוי מתנה לולי במיפה כחו כדאיתא
 זה מוסכם מכל הפוסקים ואם הוה
 שכיב מרע בטעות ושלא נתכוין רק
 היה לנו לתלות ג"כ לענין מתנה
 בקנין. והנה אפשר ליישב לפי עניות
 דברי מכת' דמר מתשובת רב האי
 ר"י בר ששת בתשובותיו סימן קס"ח.
 כתב בצדו. וז"ל שם: גם תשובת רב
 ז"ל, שהשיב והאי דנהיגו בני מקומכם
 צוואת שכיב מרע וקנו ממנו, וחששת
 זה לאחר מיתה. אל תחוש. שאין
 מי שמתכוין להקנות בשטר אלא
 בעלמא הם מקנים וראיה בעלמא הוא.
 לנו האי חתים עלה. ואם היא אמיתית
 משתמיט הרי"ף והרמב"ם לכתבה

בחיבוריהם וגם לא אחד מן האחרונים ז"ל.
 וכלם כתבו בהדיא דמתנת שכ"מ שיש בה קנין
 בטלה כדין הגמרא. ואפשר כי רב האי ז"ל
 לבני המקום ההוא שכלם נהגו כן היתה כוונתו
 לא לשאר המקומות, וזה אמת ויציב עכ"ל.
 הרי קול ושוברו עמו, והשאלה במקומה עומדת.
 ואין לחלק ולומר דשאני הכא דנדר לעניים
 ולכן אמרינן ביה טפי אומדנא. דודאי טעה
 ליפות כחו וכו'. חדא, דמשמעות לשון מר
 משמע דלא מטעם חילוק זה כתב. מדחילק
 בזה בסוף תשובתו וכמו שאכתוב בסמוך לענין
 מתנת בריא ולא חילק כן לענין מתנת שכ"מ.
 דהחליט מד דבריו בכל מתנת שכ"מ. ועוד
 דאין לחלק בזה, וראיה מהא דמקשינן התם
 בפרק יש נוחלין * : שכ"מ שאמר כתבו ותנו
 מנה לפלוני ומת רואין אם כמיפה את כחו
 כותבין ואם לאו אין כותבין. מתיב ר' אבא בר
 ממל בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת
 אין כותבין ונותנין. הא שכיב מרע כותבין
 ונותנין. הוא מותיב לה והוא מפרק לה במיפה
 כחו. והשתא איכא למידק אמאי לא משני
 דהתם בפלוני עני מיירי. ולכן בשכ"מ כותבין
 ונותנין. וזה התירוץ עדיף טפי מלאוקמיה
 במיפה כחו. דא"כ הוה ליה לפרש העיקר
 רבותא בהדיא ולמימר בריא שאמר תנו ואף
 כתבו אפ"ה אין נותנין. אבל השתא דתנא כתבו
 ותנו משמע דבשטר קאמר ולא מיפה כחו
 ולהכי הוה ליה לחלק בין מצוה ליתן לעניים.
 אלא שמע מיניה דאין לחלק.
 והנה על מה שכתב מר לזכות העניים מצד
 שנתלה הדבר בטעות סופר. יש לשאול על זו
 מהא דאמרינן פ"ק דמציעא * : אחריות טעות
 סופר. וכתבו שם התוס' * : דאם פירש בהדיא
 שלא קבל עליו אחריות לא אמרינן ביה טעות
 סופר. כל שכן בנדון דידן שכתוב בהדיא מתנת

לפי שכתבנו
 דהתם בפלוני
 עני מיירי
 ולכן בשכ"מ
 כותבין ונותנין
 וזה התירוץ
 עדיף טפי
 מלאוקמיה
 במיפה כחו
 דא"כ הוה ליה
 לפרש העיקר
 רבותא בהדיא
 ולמימר בריא
 שאמר תנו ואף
 כתבו אפ"ה
 אין נותנין
 אבל השתא
 דתנא כתבו
 ותנו משמע
 דבשטר קאמר
 ולא מיפה
 כחו ולהכי
 הוה ליה לחלק
 בין מצוה ליתן
 לעניים
 אלא שמע
 מיניה דאין
 לחלק

ככותבין ובמסורין ולא בעי קנין היינו היכא דלא כתב
 בשטר מהיום אבל אי כתב בה מהיום או מהיום ולאחר
 מיתה בעי קנין דכל שמחיים מקנה לא קנה בדיבור
 דסימנא לחיים קאמר וזה ברור בעיני המפרשים ז"ל.
 9 ב"ב קלה. ב. 10 בדפוס חארשא כתוב פה בטעות
 "מכתב" וכו'. 11 דף הנ"ל. 12 יר, א. 13 ד"ה

רש"י בד"א. וצ"ל לעיל והכוונה לתענית ז, א.
 מן מתפרצים תמיד ובאים מים חיים. כן בחד"ת.
 פס על מאמר חז"ל על הפסוק הוי כל צמא
 יאין מים אלא תורה. 7 המלה "לעניים"
 ובאותיות רש"י בד"א. 8 והוא ברי"ף
 ז"ל שם: "ומיהו הא דאמרינן דדברי שכיב מרע

בריא, איך נאמר שטעה הסופר לכתוב מה שלא צוהו. ואין לחלק ולומר דדוקא התם ליכא לתלות בטעות, אבל כאן אפשר דהעדים כוונו ליפות כח המקבל ולכך טעו וכתבו מתנת בריא. נראה דאין לחלק בזה, דאם כתבו מתנת בריא כשהיה שכ"מ יש לחוש שלא צוה להן הנותן והוי עדות שקר דהא הוי שכ"מ, ובכה"ג ודאי אינם נאמנים לומר טעינו. ואע"פ שאם ידענו בטעות המצוי ורגילים לטעות בו¹⁴ נאמנים הם לומר שטעו, דאין אדם נעשה רשע במה שלא עשה במזיד אלא בשוגג. והכי אמרינן בירושלמי פרק ב' דכתובות¹⁵ ותוספתא דסנהדרין¹⁶, קודם שנחקרה עדותן בב"ד נאמנים לומר שוגגין היינו מוטעים היינו וכו', וההיא אפילו במידי דאורחיהו למידק לא אמרינן ה"ל למידק, ואפילו כתב ידן יוצא ממקום אחר נמי היו נאמנים, כדאמרינן פרק גט פשוט¹⁷ גבי ההוא תברא דהוה חתים עלה רבה¹⁸ וכו' עד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק, אפ"ה אין לנו לתלות שנעשה בטעות משום דהוה להו למידק, והא דאמרינן באחריות טעות סופר הוא, לא שאנו תולין שהסופר טעה אלא אפילו ידענו בבירור שלא התנו באחריות הרי הוא כאילו התנו, מאחר דלא שדי אינש זוזי בכדי, ואפילו כתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנים מטעם הפה שאסר הוא הפה שהתיר¹⁹, כיון דלא משווייהו רשעים, אבל במידי דאורחיה למידק כדי להכשיר השטר הפסול נראה דאין נאמנין, וכל שכן כשאין לפנינו שנאמר טעו, דלא משנינן דבורייהו לומר טעו מפני שהוא מפורסם בשקר, וכבר כתב הר"ז הלוי ד"ל הביאו הר"ן פ"ק דר"ה²⁰, שכל טעות שעדים רגילין לטעות בו נאמנין הן בעצמן וצריך בזה ב"ד הגדול וכו'²¹, הרי קמן דלא אמרינן טעות סופר במידי דאורחיה למידק, אם לא שנאמר

שעבור. 14 מן "בטעות" עד פה בסוגריים ובאותיות רש"י כד"א. 15 הלכה ג. 16 פ"ו הלכה ו. ועיין רמב"ם פ"ג מהלכות עדות הלכה ה' וחז"מ סי' כס וסי' מו וסו"ס פב בדין תנאי. 17 ב"ב קסו, ב. 18 שם רב ירמיה בר אבא. 19 כתובות כב, א. 20 בר"ף ב, א ושם בר"ן ד"ה וגרסי בירושלמי. 21 פה נמצאת הגהה דלהלן בסוגריים ובאותיות רש"י

שהעדים כוונו לשנות ואז העדות בטל לאקשוויי מתשובת הרא"ש דכתב כלל סימן ל"ב, על השטר שכתוב בו לאה והיה לכתוב רחל, דהשטר כשר אע"ג דהוי דאורחיהו למידק ביה. נראה דהיינו שהעדים בעצמן אמרו דטעו או שהדבר שטעו, אבל דאנן ניקום לומר שטעו להכשיר שטר פסול, כזה לא שמענו. וז"ל כתב בפסקיו²², דלא תלינן בטעות אלא בטעות דמוכח מיניה וביה אבל לא טעיות. ואע"ג דהתם בגט קאי אין לחלק בין גט לשאר שטרות, דהא בתשובת כלל מ"ה²³, הוא מה שחילק עליו מן ז"ל חילוק זה, הביא הרא"ש ראייה מן שטרות דתלינן בסופר לענין גיטין מינה²⁴ שאין לחלק, ודי בזה להחזיק הראשונה.

השאלה השניה במה שכתב מר, וז"ל לומר כיון דקיי"ל יד בעל השטר על התנאי אין לנו כח לתקן דברי השטר, דלא אמר בעל השטר על התחתונה אלא בלשון דבשטר דיש לו שתי משמעויות אחת לזכות לגרוע, אבל במקום שמתבטל השטר מהדרין לקיומיה והבא לבטלו עליו כדאשכחן בשטר שזמנו בשבת או בתשרי כדתנן בפרק גט פשוט²⁵, דאם שטר מאוחר הוא וכשר, עכ"ל דמר, דעתו בזה להביא ראייה מרוב הפוסקים דהסכימו ע"ז, דלא אמרינן יד בעל השטר התחתונה אלא בכה"ג, וכתב לבסוף, ומעתה בנדון דידן כיון שאילו היינו אנו שמתנת בריא היתה ואין בה קנין היתה בטלה, יש לנו לפרשה בענין שתהא עכ"ל דמר.

ויש לשאול על זו מכח התירוץ והפירוש

הובא ברכי משה בח"מ סימן כט, וע"ש. 22 בהוצאות מאוחרות רשום בטעות סימן סה"ש שכתות: "וטעה הסופר במקום שהיה לו לכתוב כתב רחל". 23 סימן יא. 24 סימן כה"ז. 25 גס סי' ז. 24 בדפוס ראשון כתוב בראשון "ש"מ" והמו"לים בהוצאת אורשא טעו וכתבו "מרע" במקום הראשיתיות. 25 ב"ב כ

הוא, וזה כי בער אנכי ש... דבר זה²⁶, להביא רא... על התחתונה לענין... בו טעות סופר. כי ו... לתרי אפי לטובת ה... למימר ביה יד בעל ה... התחתונה, וכדי שלא... הלשון כדי להיות... אבל בלשון כנדון... לטובת בעל השטר אם... המצוה או מן העו... על התחתונה או... דאל"כ לא נמצא... נאמר שהוא טעות ס... וכבר כתב נימוקי... גבי עובדא דרב עילל... דהוה כתיב פלגא ב... גברא רבא וכו'. וכתב... מכאן מדאמר רב עיל... הכי הוה אמרינן דו... הוא, ולא מפרשי ליה... השטר על התחת... המצויב היינו היו... מספיק לזה, אבל ו... באגר ובהפסד והפירוש... להוסיף תרי תלתי, ג... השטר על התחתונה עכ"י... יד בעל השטר על... בדבר שהוא נגד... שכתוב בו מתנת ברי... הנה מטעם... כתב מהרא"י בפסקיו... וכל הא דלעיל קנ... בו במנא דכשר... לחוש שקנה בקנין אחר... דרגילות לכתוב במנא... בעל השטר על התחתונה... הרי דפסק לבטל ה

26 סנהדרין כג, א. 27 בגמר... רב עיליש נפק עליהו שטר... ברי"ף דף לט סוף ע"ב.

שלושון השטר היה מוכח קצת כיד המחזיק, כ"ש במקום שאי אפשר לפרש הלשון כלל כדברי הבא להוציא. גם משמע קצת מתשובה זו דלא אמרינן טעות סופר בכהאי גוונא, והוא מבואר לדעתי, וכן משמע בתשובת הרא"ש כלל ע"ו²⁶, על שטר פטור הנעשה בניסן מכל החובות שנתחייב לו עד אותו יום ובאותו יום כתב לו שטר חוב, והשטר בטל משום דאמרינן יד בעל השטר על התחנותה, אע"ג דנתבטל אותו השטר לגמרי, והיינו מטעם זה דפרישית, מאחר דלשון עד אותו היום כולל ג"כ זמן שנכתב בו השטר.

וכן יש לשאול על הראיה שהביא לזה משטר שזמנו כתוב בשבת וכו', דהתם ניתן לכתוב דשטר מאוחר כשר כדאיתא במשנה שביעית פרק בתרא²⁹ והובא פרק גט פשוט³⁰ ובכמה מקומות בתלמוד. ועוד דהתם אית ביה הוכחה דלא נכתב בזמנו, דלא נכתב בשבת או ביה"כ ולכן אמרינן שמא איחרוהו וכדברי מהרא"י דלעיל³¹, דהיכא דמוכח מתוכו אמרינן ביה טעות סופר להכשירו, אבל במקום דליכא הוכחה כמו בנדון דידן, וגם לא ניתן לכתוב לשנות ממתנת שכ"מ למתנת בריא בודאי לא תלינן בטעותא, מחילוק כזה מצינו לענין מודעא היו דברינו דנאמנים ובשטר אמנה אינן נאמנים, משום דהאי ניתן לכתוב והאי לא ניתן לכתוב כדאיתא פרק ב' דכתובות³², ומעתה אני תמה במה שכתב מר, וכל זה הוא כי יהיב להו ליורשים כל טעותייהו שסוברים דמתנה זו כשאר מתנת בריא שאם אין בה קנין היא בטלה, עכ"ל דמר, ואילו לא יצא מפיו דמר הייתי סובר דלית ביה טעותא כלל, והמוציא מחבירו עליו הראיה³³.

השאלה השלישית במה שכתב מר לזכות העניים מטעם אחר ולקיים לשון השטר, וז"ל: אבל לפי נדון דידן אפי' תהיה מתנת בריא ממש אע"ג דלית בה קנין הרי היא קיימת, מטעם

וכן כי בער אנכי שאדע איך פה קדוש ב"ה זה²⁶, להביא ראיה מדין יד בעל התחנותה לענין שצריכין למימר טעות סופר, כי ודאי לשון שהוא לתרי אפי' לטובת המחזיק והתובע או אמר ביה יד בעל השטר על העליונה התחנותה, וכדי שלא יתבטל השטר אנו הלשון כדי להיות בעל השטר על אב"ל בלשון כנדון דידן שאי אפשר לטובת בעל השטר אם לא שנאמר שהוא מן המצוה או מן העדים, מה שייך יד שטר על התחנותה או על העליונה לזו, כרת, דאל"כ לא נמצא שטר פסול לעולם נאמר שהוא טעות סופר כדי להכשיר וכבר כתב נימוקי יוסף פרק איהו גבי עובדא דרב עילש דנפק עליה האי דהוה כתיב פלגא באגר וכו', עד רב גברא רבא וכו', וכתב שם נימוקי יוסף, וכן מכאן מדאמר רב עילש גברא רבה הוא או הכי הוה אמרינן דתנאי זה תנאי של הוא, ולא מפרשי ליה הכי, והא דאמרינן בעל השטר על התחנותה ומפרשי ליה עלת המחזיק היינו היכא שהלשון עצמו שטר מספיק לזה, אבל הכא לא אמר אלא באגר ובהפסד והפירוש הוא מלבד הלשון יד להוסיף תרי תלתי, לא אמרינן בזה יד השטר על התחנותה עכ"ל, וכ"ש דלא שייך אמר יד בעל השטר על העליונה או על התחנותה בדבר שהוא נגד לשון השטר כמו שא"ל שכתוב בו מתנת בריא ואנן נאמר דהוי מת שכ"מ, והנה מטעם זה שכתב בנימוקי יוסף כתב מהרא"י בפסקיו סימן ר"ו, דשטר כתוב בו וכל הא דלעיל קבל עליו בקנין ולא היה כתוב בו במנא דכשר למיקני ביה, ופסק ש לחוש שקנה בקנין אחר ולא בקנין חליפין אחר דדגילות לכתוב במנא דכשר למיקני ביה, בעל השטר על התחנותה ואין מוציאין בו מן, הרי דפסק לבטל השטר לגמרי מאחר

29 פ"י משנה ה, 30 ב"ב קע"א, א, 31 בפסקי מהרא"י סימן י"א, על אודות מהרא"י עיין לעיל סימן יב הערה 42, 32 י"ט, ב, 33 ב"ק לה, א;

27 בגמרא ב"מ סח, ב הגירסא: בני רב עילש נפק עליהו שטרא וכו', ובנימוקי יוסף הוא ברי"ף דף לט סוף ע"ב, 28 ע"ש דינים ב, ג, ד, 24 סימן כג, א, כתוב בראש טעו וכתב ב"ב 25

דצדקה היא וצדקה נקנית בגמר בלבו לתת כו'. והאריך בדאיות שכן דעת הפוסקים המרדכי והרי"ף וההרי"ק, וכתב מר לבסוף: ואע"ג דיש חולקים מ"מ בנדון דידן שהוציא בשפתיו אפילו היה בריא דבריו קיימין אע"פ שלא קנו מידו, ואין לנדרשין שום טענה בדבר לדברי הכל. והקשה מר לנפשיה מעובדא דההוא גברא דתקע לחבריה ואמר ליהויה לעניים וכו' וא"ל רב יוסף אנן יד עניים אנן וכו', דמשמע דבלאו הכי יכול לחזור בו. ותירץ מר שכתבו שם התוספות והרא"ש דלא רצה לחזור בו דק שרצה ללוות וכו', ולהכי הוצרך רב יוסף למימר יד עניים אנן ולא מצית ללוות. והדין הרמב"ם כתבו דמציי הדר ביה הואיל ולא הוי ברשותיה וכו'. וכתב מר לבסוף, הרי מבואר דלדברי הכל דכיון שאמר סלע זו לצדקה אע"פ שלא קנו מיניה זכו בו העניים מאחר שאותו סלע היה בדשותו, ה"נ בנדון דידן כו'.

יש לשאול בזה דמאחר דסדר צואתו להקדש ולהדיוט ונתבטל השטר בהדיוט אפשר דה"ה דבטל לענין הקדש, וכמו שכתב הרשב"א בתשובתו על אחד שנשתעבד שאם ישחק יתן למלך כך וכך ולהקדש כך וכך³⁴, ופסק דהואיל והוי אסמכתא לגבי הדיוט הוי אסמכתא לגבי הקדש ולא קניא. אע"ג דדעת הרשב"א דאסמכתא קניא בהקדש לחוד כדמשמע באותה תשובה, ומיהו בזה יש לחלק בין אם צוה מתנותיו בפעם אחת דאז הוי כקני את וחמור לא קני או כשצוה זה אחר זה, וכדאמרינן פרק מי שמת³⁵ לענין שיור: אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולם עמד חזר בכולן, ואם כנמלך מת קנו כולן עמד אינו חוזר אלא באחרון. וכן אמרינן לענין קני את וחמור³⁶, וא"כ אפשר דמר לא כיון אלא כשחילק נכסיו בנמלך דהוי שתי מתנות.

יומא ט, א; חולין פ"י מ"ד. 34 בכל ההוצאות נמצאת פה הגוה דלקמן באותיות רש"י ובסוגריים: "הפסתי ברשב"א ולא מצאתי רק בריב"ש מצאתי סי' רפא, וצ"ע בתשובת הרמב"ן". גם בשו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן אין תשובה זו. ועיין בד"מ יו"ד סי'

אמנם לעיקר דינא אני צריך לשאול כי מן הנראה לי שאף בצדקה כה"ג לא עניים. וראיה מתשובת מוהר"ם והיא במה פרק מי שמת³⁷, על אלמנה אחת שאמרה לקהל אחר מותי בואו בחדרי וקחו וכו' לצדקה וכו', וביום השני קראה אל אחת וצותה לו ליקח כל אשר לה וכו'. ופסק מוהר"ם דמכח מתנת שכיב מרע לא ילקח ההקדש, דהא חזרה בה קודם מותה וכו'. וזו שם ואין לומר תתחייב לתת ממונה כך לצדקה מטעם נדר, דאין לשון זה לשון שהרי אמרה כך תתנו לאחר מיתה ולא כלום וכו'. ועוד נראה לרבינו מאיר דאם אמרה אתן כך וכך לצדקה לאחר מותי נעשה נדר ומציא למיהדר, ולא דמי לאלו סלע זו כשתבוא לידי אתנגה לצדקה דהוי כמו שכתבו התוספות פרק ד' ה' 39 ששאלו לקיים דבריו, דהתם כשבא לידו חי הוא קיומי לנדריה הוא הלכך בהאי ש' אמרינן ליה קיים נדריך, אבל גבי שכיב מרע בעידנא דהוי לנדריה למיחל ולקיים אותו מת ונעשה חפשי מן המצות, והאריך שם והנה בנדון דידן דלא קנה מטעם זה שכ"מ מאחר דכתב מתנת בריא, איכ"פ דיבוריה ונדריה לא קנו. לא מיבעיא אם תנו דלא הוי נדר כדברי תשובה זו, אלא אמר אתן דאע"ג דמתיחייב לקיומי נדריה העניים לא זכו בנכסים אלא דכופין לנדריה לקיומי נדריה, והא ליתיה קמן דהרי מת ונעשה חפשי מן המצות, ולא מיבעיא דאם אמר אחר מותו דפשיטא דלא חל עליו הנדר מעתה ואין היורשים צריכים ליתן כדברי תשובה זו אלא אפילו אמר ליתן מיד אין היורשין צריכים לקיים כל זמן שלא זכו העניים מכח קנין, ופסק הר"י בר ששת בתשובתו סימן שפ"ד ושלא, דאם נשבע לקיים קנין שלא בא לענו

רנה אות ה שמביא תשובה זו ומצינוה סי' נ"ג³⁷ ב"ב קמח, ב. 36 שם קמ"א. א. 37 תרכ"ד, ושם: באלמנה שלא היו לה בנים, וע"ש גם תרכ"ה. 38 שם: בשני עדים. 39 ב"ק לה, ב.

רנה אות ה שמביא תשובה זו ומצינוה סי' נ"ג ב"ב קמח, ב. 36 שם קמ"א. א. 37 תרכ"ד, ושם: באלמנה שלא היו לה בנים, וע"ש גם תרכ"ה. 38 שם: בשני עדים. 39 ב"ק לה, ב.

ההוא חייב לקיומיה...
הוא מאחר שהוא אינו...
הוא לכוף ליתו...
הוא בתוספות פ"ק...
הוא היורשים צריכ...
הוא נגבית מן...
הוא משקלי עלי 41...
הוא היורשין חייב...
הוא של מוהר"ר...
הוא לנדרא למיחל...
הוא לנדרא למי...
הוא דמוהר"ם מי...
הוא לאחר מותה...
הוא כמעשה שהיה...
הוא אין כופין ה...
הוא אלא שאומרים לנד...
הוא ונדברי הריב"ש...
הוא שכתב שאל לקיים...
הוא אם היה חל הו...
הוא צריכין לקיים רק...
הוא חוב אביהם...
הוא לפרוע כמו שא...
הוא ופרק מי ז...
הוא וכן היור...
הוא ואיך נוצר...
הוא ונדברי מוהר"ם...
הוא רק שכופין לדידיה ו

עמוד ב דבור המתחיל כ...
41 שם כ"ז...
42...
43...
44...
45...
46...
47...
48...
49...
50...
51...
52...
53...
54...
55...
56...
57...
58...
59...
60...
61...
62...
63...
64...
65...
66...
67...
68...
69...
70...
71...
72...
73...
74...
75...
76...
77...
78...
79...
80...
81...
82...
83...
84...
85...
86...
87...
88...
89...
90...
91...
92...
93...
94...
95...
96...
97...
98...
99...
100...

נדרו. והכי איתא ג"כ במרדכי סוף פרק הזהב⁴⁵.
 וכן הוא דעת האשיר"י פרק ד' וה'⁴⁶
 ובתשובותיו כלל י"ג⁴⁷. וכן הוא דעת הראב"ד
 בהשגות פרק כ"ב מהלכות מכירה⁴⁸. ואע"ג
 דדעת הרמב"ם⁴⁹ משמע שם שאינו כן, שכתב⁴⁹
 שאם הקדיש דבר שלא בא לעולם זכו בו
 העניים, ולכן אם צוה שכ"מ כל מה שיוציא
 אילן זה יתן לעניים שזכו בו העניים. וכתב
 שיש גאונים חולקים בזה אך שדעתו אינה
 מסכמת עמהן, ומשמע דזכו בו העניים ולא
 מטעם נדר ולכן השיגו שם הראב"ד. וכן נראה
 דעת בעל הטור סוף סימן רי"ב בח"מ שאין
 דעת הרמב"ם כדעת הרא"ש⁵⁰. מ"מ יש לשאול
 דאף אם הרמב"ם חולק אין לסמוך עליו בזה
 מאחר דיחיד הוא בדרך זה, והרי"ף⁵¹ והתוספות
 והאשיר"י⁵² כתבו כולן דלא זכו בו עניים
 אלא מטעם נדר, וא"כ במתנת שכיב מרע לא
 קנו מאחר דלא חל הנדר עליו לקיים. פשיטא
 דאזלינן בתרייהו כמו שכלל מר בדיש ספרו
 בית יוסף, דכל מקום דהרי"ף והרא"ש מסכימים
 נקטינן כוותיהו⁵³. כ"ש כאן דהראב"ד
 והתוספות מסכימים ג"כ לדעת זה, דאין לזוז
 מדבריהם להוציא ממון מן היורשים הנקראים
 מוחזקים אף נגד העניים, כמו שפסק הרמב"ם
 פ"ט מהלכות זכיהו⁵⁴. לענין מתנת שכ"מ להקדש
 אם עמד חוזר, וכן פסק הטור ח"מ סימן ר"ן
 בשם הרמ"ה⁵⁴. ואע"ג דהרא"ש⁵⁵ והמרדכי
 פרק מי שמת⁵⁶ פסקו דאם עמד אינו חוזר

לקיומיה מצד שבועתו מ"מ
 היורשים צריכין לקיומיה. וה"ה
 אחר שהוא אינו חייב לקיומיה אלא
 אחר לכופף ליתומים לקיים נדרו.
 בתוספות פ"ק דערכין⁴⁰ דנודר
 היורשים צריכין לקיומיה, דה"ל
 דאיינה נגבית מן היורשים. וכן הוא
 משקלי עלי⁴¹ והיא משנה שלמה:
 און היורשין חייבין לשלם⁴². ואע"ג
 בבה ז' של מוהר"ם: אבל גבי שכ"מ
 לנדרא למיחל וכו', דמשמע קצת
 לנדרא למיחל מחיים הייבוהו
 דמוהר"ם מילתא דפשיטא נקט,
 לאחר מותה ולכן נקט מהר"ם
 כמעשה שהיה. אבל אין הכי נמי
 נמי אין כופין היורשים לקיים נדר
 שאומרים לנודר לקיים נדרו אם
 נדבריה הריב"ש, וכן משמע מדברי
 שכתב שא"ל לקיים נדרו.
 דאף אם היה חל הנדר על אביהם אין
 צריכין לקיים רק משום דמצוה על
 לפרוע חוב אביהם, דלא גרע משאר
 מצוה לפרוע כמו שאיתא בכתובות פרק
 נשוי⁴³ ופרק מי שמת⁴⁴. אבל מיהא
 פון על זה, וכאן היורשין עומדין ואינם
 ננדר זה ואיך נוציא מהן ממון שלא
 וכדברי מוהר"ם דלא זכו העניים
 רק שכופין לדידיה הוא מחוייב לקיים

שבהקדמת הבי" בראש טור א"ח כתב: «ולכן הסכמתי
 בדעתי כי להיות שלשת עמודי ההוראה אשר הבית בית
 ישראל נשען עליהם בהוראותיהם הלא המה הרי"ף
 והרמב"ם והרא"ש ז"ל אמרתי אל לבי שבמקום ששנים
 מהם מסכימים לדעת אחת נפסוק הלכה כמותם, אם לא
 במקצת מקומות שכל חכמי ישראל או רובם חולקין
 על הדעת ההיא ולכן פשוט המנהג בהיפך». ⁵⁴ הלכה
 יט. וכת' מ"מ על זה: «כולן שאלות בגמרא ועלו
 בתיקו ולפיכך כתב ואם עמד חוזר שאין מוציאין מידו
 אלא בראיה ברורה». ⁵⁴ עי' עליו בסימן ס
 העי' 15. ⁵⁵ ב"ב פ"ט סי' כג. ועיין בבי" ח"מ סי'
 ר"ג שכתב על זה שהטור הביא דברי הרא"ש, וניל:
 ודברים תמורה הם בעיני דהכא ודאי איכא אומדנא
 ברורה דלא עביד איניש דיהיב כל נכסו לאחריו והוא
 יהויר על הפתחים אלא משום דלדבר מצוה נינהו מספקא

עמוד ב דבור המתחיל כי פליגי, וע"ש בשיטה
 אות יא. 41 שם כ, א. ועי' ברמב"ם הלכות
 פ"א הלכות כא"כ. 42 מן «וכן משמע» עד
 ונחיות רש"י ובסוגריום בדפוס א. 43 צא, ב.
 קנו, א. 45 ב"מ פ"ד סימן שיב. וכוונת
 מביא המרדכי תשובת מוהר"ם שהאומר ליתן כך
 עני הוא נדר וכופין אותו לקיים נדרו דכתיב ככל
 מפיו יעשה, וכן בכל המקורות שמביא פה אח"כ
 שמטעם נדר חייב הוא לקיים נדרו. 46 ב"ק
 אות ג. 47 דין א. 48 הלכה טו.
 כל ההוצאות הקודמות כתוב פה בסעות «הרמב"ן».
 מ"ם שם הלכות טו, יז; וע"ש בהגהות מיימוניות
 ז' ועיין ג"כ בב"ה ח"מ סי' ריב אות ט.
 ש"ש בב"ה אות י. 51 בר"ף ב"ק פ"ד, דף
 52 עיין לעיל הערות 39, 46, 53 כונתו

הואיל וספיקא דאיסורא הוא ואולינן לחומרא.
 מ"מ לענין זה נקטינן כדברי הרמב"ם והרמ"ה.
 כמו שפסקו בתראי ר"י בר ששת סימן ק"ס
 בתשובותיו⁵⁷ ושאיירי הגאון מהר"ם פדוא"ה
 בתשובותיו סימן נ' ⁵⁸, וכן נראה דעתו דמר
 בספרו ⁵⁹. וכן פסק הרשב"א בתשובותיו סימן
 תפ"ט ⁶⁰ ומהרא"י בפסקיו סימן ע"ג. דיורשים
 נקראים מוחזקים נגד הקדש. ואיך נוציא ממון
 בנדון דידן דאפילו ספקא לא הוי אלא יחיד נגד
 רבים ובתראי.
 ולא עוד אלא דהרב המגיד משנה הכריח
 סוף פרק כ"ב דהל' מכירה ⁶¹ דאף דעת
 הרמב"ם כן הוא דלא זכו העניים בזה מכח
 דבריה וכן כתב הרמב"ם בעצמו פ"ו מהלכות
 ערכין וחרמין ⁶². גם דעת בעל הגהות
 מיימוניות הכי דדעת הרמב"ם כן שהרי כתב⁶³
 אדברי הרמב"ם שכן הוא דעת מוהר"ם
 בתשובות סימן ה' סוף ספר הפלאה, ומבואר
 שם שדעת מוהר"ם דלא קנה אלא דחייב לקיים
 נדרו. וכתב המ"מ שם: ומה שכתב דאם צוה
 השכיב מרע לתת כל מה שיוציא אילן זה
 צריכין לקיים דברו, היינו מטעם דמצוה לקיים
 דברי המת ולא מטעם דזכו בו עניים. ובנדון
 דידן ליכא למימר דזכו מטעם דמצוה לקיים
 דברי המת, דהא פסקו התוספות ⁶⁴ והרא"ש ⁶⁵
 סוף פ"ק דגיטין וסוף פרק מציאת האשה ⁶⁶.

דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת
 בהושלש מתחלה לכך. וכן פסק המרדכי
 דגיטין ⁶⁷ והר"ן סוף פרק מציאת האשה
 ואע"ג דהר"ן פ"ק דגיטין ⁶⁸ כתב [דהרמב"ם
 חולק, וכן כתב בטור ח"ה ⁶⁹ [שר"י] ⁷⁰
 וסבירא ליה דבכל ענין מצוה לקיים
 המת, ולדברי המ"מ גם הרמב"ם חולק
 מ"מ נראה דלא פליגי אלא כמו שכתב
 הריטב"א דברי [הרא"ה] ⁷¹ הביאו בב"י
 אפילו לא הושלש מתחלה לכך ואפילו לא
 ממון מתחת ידו כל שצוה ליורשים או
 שסיפק בידו לעשות וקבל עליו או שתק
 משום מצוה לקיים דברי המת, אבל אם צוה
 היורשים שלא בפניהם אין בו משום
 לקיים דברי המת עכ"ל ⁷². וא"כ בנדון
 דלא צריכים לקיים משום מצוה לקיים
 שלא היה היורש אצל הצואה ולא צריך
 משום נדר דהא ליתא לנודר קמן ולא זכר
 מטעם מתנת שכיב מרע, לא ידענו למי
 העניים.
 ועכ"פ יש לתמוה אדברי מר איך הביא
 לנדון דידן ממה דצדקה נקנית באמירה
 דכל זה הוא מטעם נדר ולא שייך כלל
 שכיב מרע לקיים צואתו לאחר מותו.
 ליכא חולק על זה דבשכ"מ לא צריך
 מטעם נדר, אלא דהרמב"ם כתב צריך

קימא לן, וברא"ש שם ס"י כב. ⁶⁷ סימן
 68 והוא ברי"ף לא סוף ע"א. אמנם שם אומר
 שאין המצוה לקיים דברי המת, אלא למי שנצטווה
 דהיינו השלישי, אבל אינו אומר שצריך שמתחילתו
 מושלש לשם כך כדברי ר"ת, וצ"ע. ⁶⁹ ברי"ף
 70 בכל ההוצאות כתוב פה "דהרמב"ם" ובס'
 ואותיות רש"י יש "צ"ל הרמב"ן". ⁷¹ סימן
 72 בכל הדפוסים כתוב פה "שהרמ"ה" ובס'
 ואותיות רש"י מתוקן "צ"ל שר"י". וזה לשון
 "וכתב ר"י אבל אם אמר להם תנו ולא אמר
 נותנין אע"ג דליכא אלא דיבור בעלמא משום
 לקיים דברי המת הש"ך אף בבריא". ⁷³
 הספרים כתוב "הרמ"ה", אבל בב"י שם בח"ה
 רנב הגירסא כפי שכתבנו, ובב"י כתוב בטעות
 הרא"ה "שאפי הוציא מתחת ידו" וצ"ל "שאפי
 הוציא וכו'" כמו שמביא רבנו פה. ⁷⁴ אצלנו
 הוא בשינוי לשון, ע"ש.

לן דילמא גמר ומקני הילכך מספיקא אין מוציאין מידו
 כדברי הרמב"ם והרמ"ה ז"ל וכן דעת הריב"ש בס"י
 ק"ס. וע"ש בד"מ אות ה. ⁵⁶ ב"ב ס"י תרי"ח.
 57 היא התשובה השניה בסימן קט. ⁵⁸ בד"מ הנ"ל
 מסומן בטעות סימן ט. ⁵⁹ עיין לעיל הערה 55.
 60 לא נמצא זה בתשובה המסומנת. ועיין בח"א מחשו'
 ס"י תשד שכתב: "ולפיכך שכיב מרע שהוריש נכסיו
 לבתו כבד וכתה הבת בנכסים דבר תורה, וכיון שכן אין
 האב רשאי להתנות עליהם בשום צד לא שיחזרו ליורשים
 ולא שיתנו להקדש, ומעשה בא על ידי לענין הקדש,
 ומי שנגזר היה חלוק עלי לענין ההקדש ועמדו דברינו
 לפני רבני צרפת והודו לדברי אף בההקדש שיש בה
 חזקה ליורשין לא היה המחלוקת כי דברים ברורים
 הם בגמרא". וע"ש ג"כ ס"י תקסג ובח"ג ס"י קכב.
 61 הלכה טו. ⁶² הלכה לב. ⁶³ בפכ"ג מהלכות
 מכירה אות מ. ⁶⁴ גיטין יג, א ד"ה והא לא משך.
 65 שם ס"י טו. ⁶⁶ כתובות ע, א בתוס' ד"ה הא

כ"ב מהל"מ הלס"ו במ"מ. ⁵
 כל ההוצאות כתוב פה "מתו"
 אות רש"י מוסיפות "ג"ל מתנת
 שמביא את כל הראשונים הו

מ"מ⁷⁵ מטעם דמצוה לקיים דברי
היה למר לכתוב מטעם זה שאין
צדקה לשאר דברים, ולא משום צדקה
ועוד יש לשאול בזה דאף אם
נקנית באמירה מ"מ מאחר שפירש
זו במתנת בריא לא נקנית אלא
ע"י בריא, מידי דהוה אמתנת שכ"מ
באמירה ומ"מ אם הקנה בקניין או
מרינו דילמא לא כיון להקנות אלא

דהו יד עניים היינו דוקא עניים המוטלים
עליהם לפרנסם, אבל כאן דצוה לעניי ארץ
ישראל ולא מוטל על אותן שהיו אצל הצואה,
ולא שייך בזה למימר יד עניים אנו ולמקני
במעמד שלשתן. ועוד, דמה שכתב דמסתמא היו
חשובים אצל הצואה, אפשר לומר אילו היו
חשובין אצל הצואה לא שתקו כאשר אמר
מתנת [בריא]⁷⁷ ולא קנו מיניה, ואדרבה, המנהג
במדינות אלו שמצוים בסתר כדי שלא להשביע
את עצמו ואת בניו, ולכן אין הכרח בדבר שהיו
חשובים אצל הצואה, ואף אם היו יש לשאול
בזה אם זכו מטעם שכתבנו.

הא הדין בנדון דידן זה.
הרביעית במה שכתב מר, וז"ל:
כתב ר' ירוחם דאדם חשוב או טובי
יד עניים ונראה מדבריו אע"פ שאינן
ידין מוכח בגמרא מדמייתי עלה הא
יהודה אמר שמואל ד"ג ובית דינו
יתומים הם, וכשעושים צוה דרך
שם אנשים חשובים וה"ל יד עניים,
הכלו היו הנכנסים אלו שצוה לתת לעניי
ישראל ביד אחרים זכו בו עניים, עכ"ל
נה מדברי רש"י בגמרא מוכח דלא כר'
שהרי כתב אהא דאמר רב יוסף אנו יד
כו', רב יוסף גבאי הוה, ואי הוה מהני
חשוב לא היה צריך רש"י לפרש שגבאי
שהרי רב יוסף אדם חשוב הוה, ומה
מר שכן משמע בגמרא מדהביא עלה הא
כו', מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא.
אצל עניים כב"ד אצל יתומים, דהתם
פרובול קאי דצריך ב"ד, ועוד, דאף
ר' ירוחם לא שייך הכא למימד אנו יד
אנו וכו', דהא דיד עניים קנה היינו
מעמד שלשתן כמו שפירשו התוספות
וידוע דמעמד שלשתן לא קנה אלא
המקנה והקונה ובעל המעות במעמד
וכאן לא היה בעל המעות אצל הצואה,
בעל המעות דר בעירו והנפטר מת
נה אחרת, ועוד, דאף החשובים שבעיר

השאלה החמישית אמה שכתב מר סוף פסקו,
וז"ל: ועוד שאפילו לא היה שום גבאי ולא
אדם חשוב ואפילו לא היו נכסים ברשותו אלא
מופקדים ביד אחרים זכו בהם עניים, שהרי
כתב הרי"ף פ"ק דמציעא דמטלטלי דפקדון
יכול להקדיש וכו', וכן כתבו הרא"ש והר"ן
והרמב"ם פ"ו דהלכות ערכין, והנה מורי,
בדבר זה היה הלואה בשעת הצואה ואו לא
היה הזמן פרעון ולהוצאה גיתנה, ומבואר
שהלואה שיש ביד אחרים לא יכול להקדיש,
וכדמשמע מדברי הרי"ף דדוקא פקדון דלא
כפריה משום דכל היכא דאיתא ברשותא דמריה
איתא אבל מלוה דלהוצאה גיתנה לא, וכן כתב
נ"י בהדיא וכן משמע מדברי הטור י"ד סי'
רנ"ח⁷⁸, ואע"ג דבמרדכי סוף פרק המוכר את
הספינה⁷⁹ כתב דה"ה דמלוה יכול להקדיש,
נראה דליכא למסמך עליה להוציא נגד רבים
החולקים עליו, גם ראיית המרדכי אינה מוכרחת,
דמה שהביא ראייה מדנקט במעמד שלשתן יכולין
נמי להקדישן אינה מוכרחת, דמעמד שלשתן
תקנת חכמים היא כדאיתא פ"ק דגיטין⁸⁰: תלת
מילי שויניהו רבנן כהלכתא בלא טעמא וכו'
חדא הא וכו', וכתבו שם התוספות⁸¹ פירוש
מה שמועיל⁸², אבל טעם יש למה תיקנו מעמד

79 ב"ב פ"ה סימן תקס"ה, והמרדכי מביא ראייה מדיכל
לתת מלוה במעמד שלשתן, ואם לא היה יכול להקדיש
לא היה יכול ליתן. 80 יד, א. 81 ד"ה כהלכתא
בלא טעם. 82 בתוספות שם: מה שמועיל לקנות.

פ"ב מהל"מ הל"טו במ"מ. 76 ב"ק לו, ב ד"ה יד.
בכל ההוצאות כתוב פה "מתנת שכ"מ" ובסוגריות
ע"ש מ"מ מוספות "ג"ל מתנת בריא". 78 ע"ש
שם מביא את כל הראשונים הנ"ל שמצוטט רבנו פה.

שלשתן כדי שלא יצטרך לעשות קנינים כו', ולכן אין לחלק בזה בין מלוה לפקדון. אבל אין למידין ממנו למקום אחר, דהא מדינא דגמרא כתבינן הרשאה אפקדון דלא כפריה ולא אהלואה כדמוכח פרק מרובה⁸³, א"כ ש"מ דאין למדין מקניית מעמד שלשתן. ונראה דלהכי קאמר הני תלת מילי שווינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא, ופירש"י ז"ל כהלכה למשה מסיני שאין צריכים טעם, וקשה דמאי נפקא מיניה דהוי כהלכתא. אלא נראה דבא לומר דאין למידין ממנה כשם שאין למידין מהלכה למשה מסיני, וכמו שאמרו⁸⁴ וכי למידין מן הלכה.

מכל הנ"ל היה נראה לזכות היוורשים, והוא הטוב שאפשר לעשות בנכסים, כמו שכתב מוהר"ם והיא בתשובה במדרכי פרק מי שמת⁸⁵, על אשה שצותה לעשות הטוב בנכסיה ופסק דהטוב הוא לתת ליוורשים ולא להקדש. ומוכח לה מפרק יש נוחלין⁸⁶ מעובדא דיוסי בן יועזר דהקדיש כל נכסיו מפני שלא נהגו בניו כשורה, ומוכח התם דלאו שפיר עביד וכו'. ולכן הייתי סובר שהטוב הוא לתת הנכסים ליוורשים, אך עכשיו בטלה דעתי נגד דעת מעלת הדרת כבוד תורתו דמר ועליו יש לסמוך באיסור דאורייתא כ"ש בממוץ קל⁸⁷, אך אבקש שלא ישליכני מר אחר גוו לבלתי השיבני על שאלתי⁸⁸ כי מונע בר יקבוהו לאום⁸⁹, וברכות לראש משביר⁹⁰, הוא יוסף אביר הגביר, ובה שלותו דמר

ואריכת ימיו אשאל מאל כביר, נאום מש לא"א מורי כמר ישראל שלי"ט הנקרא איסרלש מקראקא. וזאת אשר השיב על זה הגאון מו פדוואה זצ"ל:

שאיירי האלוף מוהר"ם, קבלתי גם השני, וכבר קבלתי אגודה של כתבים החבור השני אשר חברת להשיג על פסק הקאר"ו⁹¹, והיטבת לעשות כי מצאת פרס כל דבריו, אך הארכת יותר מדאי לפעמים שלא לצורך דרך ואין לומר, כי כמוהו יספיקו דברים מעטים ורמיוות ואדרבה בדברים נותנים לו מקום להמשל שמעלתך העמיק בפלפולו בענין סופר ללא צורך לרב כמוהו, כי מעלתך לדין אחריות טעות סופר ופשיטא שרב לא יחשוב לדמותו לנדון שלו. כי אחריות סופר הוא העדר ושכחה, ונדון שלו הוא יתר ושקר, והיה מה יפה כתבת לסתור דברי בכל פנה. עכ"ל ר' מאיר פדוואה זצ"ל⁹².

מט

שלמא רבא לגברא רבא אהובי עמיתי הן סעדיה¹ ש"ן², אהובי ראיתי כתבים שכתב לגיסי מוהר"ר פנחס³ ושאלת בו להורות טעם הדיינים שפסקו בענין השטר שהיה

וכתב בשטר בח"ח ו...
העדים שהמשעבד...
ככל אופן המועיל וכפי...
הודה הנתבע שכן צוה...
שאסמכתא כזו קניא, וז...
פסק הדיינים, ושאלת נ...
אהובי אמת שבאנו על...
שאינו גאים המו...
פסקו בזה לא הייו...
אין יבין את זאת⁵, וז...
פסק הדיינים רצייתי...
אמרתי שהוא מבז...
סתמא לחדר התלמידים...
שכתב מעלתך דאסמכ...
שפסק מוהר"ם בהדי...
פרק שור שנגח ד' וז...
פדוואה בתשובתו סינ...
לאותן מפרשים דכתב...
דס"ל דשבועה לא...
דין קניא וכמו ש...
אסמכתא לא קניא בשבו...
חולק בין ששמעו שבוע...
דכתוב בשטר שקבל ע...
קבל עליו בפירושו...
דשטרי כמו שכתבו ד...
בחרם חמור ובשבועה דא...
התלים צב, ז. 6 ב"ק פ'
שכתב מוהר"ם עז פה...
בד"א, ושם מצוין בסוף...
לספר הפלאה, בהלכות...
הגדול שהיה לו בפ"ק דב...
מפאדובה בהדרום חוברת...
133. 8 סימן שלה.
לעיל סימן ו הערה 21.
כאן הגהה דלהלן באותיו...
בדברי ריב"ש ימצא פירושו...
רק מכת שבועה צריך...
שם: "אלא שאף אם מד...
תנאו מכל מקום כדי ל...
ובית דין כופין אותו ל...
ולא השלים אין בניו...
כיון דהוי אסמכתא — אלא...
הוא מדרשל מלקי שבועתי...
אות ז ובפ"ה מהלכות ז

זו לבד, את הר"מ חיבר רבינו בעיקרו כפירוש על ה...
וכן מדגיש בכ"מ שמוכירו, עיין סי' צ"ה הערה...
92 נראה לומר שהמשפט האחרון נתוסף על...
המו"לים ולכן כתבו "זצ"ל". תופעה זו אנו מוצ...
בספרי הפוסקים, שאפילו בתוך תשובות כשנוכר...
שלא היה בחיים בשעת הדפסת הספר הוסיפו ז"ל...
השם, עיין לדוגמא בהקדמת רבינו ל"תורת חסד...
שכותב: "גם כי הרבה דינים אין אנו נוהגים כמס...
הרב הגדול מו' יוסף קארו זצ"ל אשר כבר נתפ...
ספרו בכל ישראל", והנה רבינו נפטר לפני הב"י, והמ...
"זצ"ל" נוספה ע"י המו"לים.

- 1 אין ידוע לי מי היה חכם זה.
- 2 ר"ת שיחיה נבון.
- 3 הוא הג"מ ר' פנחס הורביץ פו"מ בקראקא ובעלה
- מ' מרים אחות רבינו, עיין לוחות זכרון אות
- (פראנקפורט א. מאין תרס"ד עמוד 57).

83 ב"ק ע, א וע"ש בתוספות ד"ה אמטלטלין דכפריה.
84 בירושלמי פ"א פ"ב ה"ד איתא: "אין למדים מן הכללות, ועיין שם ב"פני משה" שמבאר: היינו מן הכללות שהן למשה מסיני אין למדים לזמות דבר אחר כמוהו, ועי' ג"כ אנציקלופדיה תלמודית ערך הלכה למשה מסיני אות ד.
85 ב"ב פ"ט סימן תרכה. 86 ב"ב קלג, ב. ושם: "היה לו בן שלא היה נוהג כשורה וכו'".
87 מזה יש לראות את ענותנותו של רבנו שאע"פ שהיה בטוח בצדקת עמדתו ע"פ דין תורה, מ"מ בסל דעתו מפני פסקו של הב"י, 88 צ"ל שאלותי. 89 משלי יא, כו: וע"פ סנה' צא, ב. 90 שם: וברכה לראש משביר 91 ב"תולדות הפוסקים" ח"ג ע' 71 כותב רב צעיר בסעות שבזה מתכוון מהר"ם לד"מ שבו הגיה על הב"י, כל המעיין בדברים נוכח מיד כי הכוונה לתשובה הקודמת פה, שהרי מהר"ם מדגיש שהחבור הוא "להשיג על פסק הגאון הקאר"ו", וגם התכן עוסק רק בשאלה

(ד) ומת אחד מהן בו, זהו מחשבת הרשב"א [מ"ג סימן לט] הביאה צ"י בסמ"ק רנ"ב נסופו [עמוד פ"א ד"ה כחז"ה משובח] בענין שאחד מינה שני אפטרופסים על בניו, וזוהו לחלק לעניים בכל מנוכה, ואחרים בניו בו, ומת אחד מהאפטרופסים וזוהו להקל להשיב אתה במקומו, והשיב על זה, שאם לא היה דעת הקצרה שחלקו אם לא שיהיו דוקא שנים, אם כן יחזור הסילוק אלל הנכים ולא אלל הקהל, ומכל מקום אני רואה בכל המקומות שכל שהיחיד ממנה אפטרופסים או אפילו הקהל ממנים גזברים או גבאים או נאמנים, אפילו אם ימות אחד מהם, או ילך למדינת הים אין המינוי בטל, אלל הנשארים ינהגו במינויים בו, והדין נותן כן שאלולא כן אם הלך האחד לדרכו קצת ימים לעסקיו ולא היה כאן לזמן מנוכה המינוי בטל בו, ואין זה דעת הנזכר ולא יחיד המצוי, ע"כ. ותמוה הוא דכיון שהמנויה מינה שנים אפשר שלא האמין לאחד מהם אם לא בצירוף חבירו, ולמה יהיה נאמן עשוי לבדו הרי בטל המינוי. ולפי הנראה שהרשב"א לא החליט לומר שלא ימנו אתה עמו, אלל שאמר שאל נאמר שלא יהיה האחד נאמן מכל

מקום אין לקהל עסק בזה, אלל נשאר הדבר לבניו כמו שצוי. וכחך אחד כך שמכל מקום אין המינוי בטל לגמרי בשום פעם שלא לחלק לעניים, כיון שאין כאן אלל אחד, והו אינו, אבל לא החליט שלא ימנו הקהל אתה עמו וישאר זה לעולם לבדו. ואיך שיהיה נראה שאין להעמיד הממון חתה יד אחד מהם אם מה חבירו, שהרי כתב הרשב"א דלף במינוי הקהל הוה כן, ואנו רואים מנהג הקהילות כשממנים שני גבאים על זמן מה, ומת אחד מהם שמושיבין אתה במקומו, וכן נשאר מינינם, אם כן כל שכן בממון שאין להאמין לאחד מהם, וכל שכן במה שאנו רואין שברכות השנים הנאמנים מעוטס, וכמה וכמה יתומים שנאמוטטו נכסים שלהן על ידי האפטרופסין אע"פ שהיו בחזקת כשרות, ודאי ראוי להקל לפקח בזה, וכבר נהגו בקהילות קדושות למנות אבני יתומים ולפקח בעסקי אפטרופסים, על כן גם כזה יפקחו ויראו להשאר הממון ביד אחד מהם, כן נראה לענ"ד:

ערוך לחם צמחריק"ש

ד יא' הנודר צדקה (ט) אינו יכול לחזור בו (ט"ז) אלא אם כן (ט"ח) נשאל לחכם והתיר לו (ט"ט) ואם הניע (ס) ליד הנבאי אינו יכול להשאל עליו: ל

סוף ספיקו: [אינו יכול להשאל עליו]. עשה המקדיש שליח ליתן לכל מי שיראה אצלו להעיר, דנוגש בעדות הוא, דעובת הנאה ממנו, נדק הנית (עמוד ע"ב) בשם הרשב"א (ש"ס ח"א סימן תקט"ג):

הנהגות רעק"א

(ג) שם ספיקו (ה) אינו יכול לחזור בו. אם אמר מלע זו לנדקה לאחר שלשים אם יוכל לחזור תוך שלשים, עיין גר"ן פרק ג' דנדרים דף (כ"ח) [כ"ט] ע"פ ד"י ר"ז [לשון] ובמקדשו רשב"א שם [כ"ט]. ז"ה אפ"ל: (ד) (שם) **אלא אם כן נשאל לחכם**. ומנדים להחכם הממיר שמפסיד העניים, משובח הרד"ב סימן קל"ד [מ"ז סימן א"ף ד']. וכחך עור שם דלס אתה המדעי נדר בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים אינו נאמן, וכספין אותו ליתן: (ה) (ש"ס סי' יא) **ובתשובת ר"א ז' חיים סימן ק"י**. ובסמ"ק ל"ט בשו"ט מיס עמקסן. ועיין בש"ך מו"מ ר"ס סימן ס"ו [ס"ג]. ועיין במשנת מהר"א ששן [מורה אמת] סימן קנ"ז מענינים אלו:

פתיח תשובה

(א) **הרשאה**. בספר חכמת אדם כלל (קל"ג) [קמ"ז] [ספיקו כ"ז] כתב דזה דוקא לתבוע צדקה הנהוג ליתן, אבל המשטרל אצל אנשים שיתנדבו ליתן לידו, אין הנבאים יכולים למחות אפילו אם אומרים שעל ידי זה ימעטו ליתן צדקה כשתר, ע"ש: (ז) **אינו יכול לחזור**. עיין בתשובת ושב הכהן סימן י"ח שנסתפק מי שנדר דבר לצדקה אם יכול לחזור בו תוך כדי דבור או לא, והעלה דגם גבי צדקה הוה אמירתו כמסירה להדיוט ממש, ולכן אינו יכול לחזור תוך כדי דבור כמו גבי הקדש, עיין שם ובסימן פ"ה, ובספר פתח הבית (ענינים) סימן ל"ג באריות. ועיין בתשובת פני אריה סימן מ"א שנשאל במי שנדר מתנה לעני ואחר כך נתעשר העני קודם שבא המתנה לידו אם יכול לחזור בו, והשיב דאם שלח המעות בידי אחד שיתן להעני והוא זכר בו רגע אחת לשם המקבל בעודו עני, שוב אינו יכול לחזור בו בשום אופן, אבל אם לא שלח המעות עדיין, ואפילו ציוה לאחד שיתן לו משלו עבורו, יכול לשאל על נדרו על ידי חרטה גמורה בעיקר הנדר, אבל על ידי פתח שיאמר אילו ידעתי שיתעשר לא הייתי נדר, אין מתירין לו דהוי גולד, אך אם הנודר לא ידעתי על נדרו, צריך ליתן כל מה שנדר ליד פלוני המקבל, ואפילו לאחורו אינו רשאי אמנם המקבל לא יתנה באותה מתנה ש"ל שזה בכלל מי שאין צריך לטוב ונטול, אלא יתנה לעני אחר, אמנם יכול ליתנה לאיזה עני שירצה או לאחד מקרוביו העניים, ע"ש. ובסימן מ"ב שם כתב דאם בשעה שנדר אמר שכתוב נודר סך זה לפלוני לפי שהוא עני, אין צריך התרה, שזה דומה למה שכתבו

ביאור הגר"א

[י"ב] אב"י כ"ז. כמו שכתוב בחולין שם בסוף פרק ח' דבבא קמא (ג) א: [י"ג] ואפילו בו. כנזכר לעיל סוף סימן רנ"ז: [יד] ואפילו בצדקה כ"ה דממון שיש לו חובעין הוה דהבאי תובע הוא, וכמו שכתוב בבבא קמא שם עני כ"ז, והוה הדין בגבאי העיר. ועיין בחרי"מ סימן ש"א ספיקו ד', מכל מקום דוקא הנבאי או המורשה: [ט"ז] המקדיש מנה כ"ז. כמו בהקדש, בבבא מציעא קל"ד א': [ט"ז] [ספיקו ז] **אלא אם כן בו**. כנזכר לעיל ספיקו א' [בהגנה]: [י"ז] ואם הניע כ"ז. כמו שכתוב בתרומה, בנדרים ג"ט א', שם [שו"ת הרשב"א ח"א סימן תרנ"ג]:

הנהגות

- ציונים
- עם ציוני
- ט"ז סימן
- ד"ה כ"ז ה
- תשובות ה
- סימן
- י"ג [כ"ז] שם
- כ"ט ד"ה
- י"ח [סוף] ה"ט
- ה
- י"א [ספיקו] ו
- י"ב דרכי מ
- אות ד כ"ז
- עמוד ע"ט ד
- שר"ת ה"ז
- סימן
- י"ג ב"י [ש"ס]
- כספין בש"ט
- שער א' |

מכבוד פרי צדקתו
הוציא מפדל ביתו זיון גאל
הבין יושליו

דפשיט ומיסבר לן בשביל סירכיה דמאן דמהדר אספקי וכל שכן אי ניהא לאסוקינהו לקולא כהרמב"ם, ותו בהדיא קתני בתוספתא הביאה הרב מבית חללה ולא משאר אבריה והא כותיה דשמואל דייקא וכרבה בר בר חנה ולפי פירושו וכרבי ינאי מק"ו לפי שני הדרכים שנאמרו בו, ובגמרא לא סייעוהו לשמואל מנה ולא אותביה לרב ורבי יוחנן משום דמצו למדחיה ולמימרא דרשב"ג היא דקתני רישא וכמה כדי להעלות ארוכה עד כאיסר האיטלקי, ולדידך הך סיפא מלתא באנפי נפשה היא ודברי הכל, ושפיר מיתוקמא נמי לשעורא דמתניתא דילן דקתני כסלע.

ולרווחא דמלתא איכא למימר דאפי' היה רב אשי בעצמו ובכבודו חתים עליהו דהנהו קונטרסין שהורישו רבנן סבוראי לגאונים מההיא מהדורא קמא ואפילו איתא בגמרא דילן דהדר ביה רבי יוחנן, אכתי הוה להו רב ור' יוחנן תרי ושמואל ורבי ינאי ורבה בר בר חנא רבים גבייהו דבעו מקום מיוחד להציל בגלודה ודייקא מתניתא כוותיהו, ועוד דרבי ינאי עדיף מרב ורביה דרבי יוחנן הוא, ועוד הני רבים דקיימי בחדא שטתא שבו להיות דברי כלם בכלל דברי שמואל שהוא מחמיר בשל תורה והלכתא כותיה.

טב. נשאלין על ההקדשות.
[פיררה — למהר"ר יעקב מפאנו]

76 שאלה. אם יש התרה לגדרי הקדש.

תשובה. יש ויש התרה להקדש לא שנא קדשי בדק הבית ולא שנא הקדש עניים ואפילו קדשי מזבח נשאלין עליהם דאתיא מגזרה שוה, דזה הדבר האמור בפרשת נדרים ובפרשת שחטי חוץ מה להלן דאשי המטות אף כאן ראשי המטות ואמרין בפ' נערה המאורסה ע"ח ע"א שבא ללמד שיש שאלה להקדש לצאת לחולין.

ודע שאין שאלה לתמורה לפי שהיא גזרת הכתוב יהיה קדש מכל מקום, וטעמא מאי נשאלים על ההקדשות אפילו להפקיע מידי מזבח משום דחכם עקורי עקר והוי כאלו לא חלה עלייהו קדושה מעולם, ותנן סוף פ"ב מס' תמורה ר' יוסי בר יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא במקדשין פי' שאם הוא סבר להמיר בשור שחור והמיר בשור לבן חלה תמורה עליו וסופג את הארבעים, וטעמא דקרא אמור רבנן דחמירא תמורה, דהויא הקדש הבא מכח הקדש, מהקדש דאתי מכח חולין.

וכבר האריכו בתשובותיהם ה"ד לוי' נ' חביב בסימן ד' וה"ד בצלאל בסימן ט"ו להביא ראיות מן הפוסקים להקדש עניים שנשאלין עליו, ושב דין זה אצלנו מקום שאמרו לקצר כיון שהוא מבואר מאד יעויין שם, אלא שנדרי הקדש אין להתירם בחרטה מעקרא דהוה ליה תוהה על דבר מצוה כי אם ע"י פתח והרטה דמשוי ליה לגדרו טעות וכן להקדשו, ובהקדש עניים דהיינו צדקה איכא למ"ד דאפילו בחרטה מעקרא נשאלין עליו, ויש חולקין כמבואר שם באורך עמוד עליו.

ואי קשיא לך דרבי אלי כבית שמאי עירובין כ"ג אין ג בפסח פסחים מ"ח סבר אי בעי גיזא דרחמנא יתיב כמו שאמרו דעתך שהקשית בשטת בית שמ דלא אתשיל עליה — וחלה מכ לפיכך אי בעי מתשיל אפילו י תקשי דלית ליה הואיל ואי בעי מיהת לא אתשיל.

ומה שאמרת גבי קדוש כאלו מטה ליד גזבר דמיא — מרובה ע"ו ע"א אהא דתנן גג משלם תשלומי ארבעה וחמשה ומשנינן התם מעקרא תורא ד דראובן והשתא תורא דראובן, פקע אסוריה, ודעדיפא מנה מ כגון שמכרו לשמים ע"י תמורו מתשלומי ד' וה' מההוא טעמא עד שימכרוהו גזבר, ואין צורך

10. תשובה
[פיררה]

תחלת תשמישך אצלי ב בעובדא דפ' מפנין קכ"ז מאותו שכיר ומנו רבי עקיבא, כדמפ עם הארץ ויש ללמוד מהאי ע היה דן לכף זכות על כל דבר ו מטלטליו לשמים.

ויפה אמרת דהא דאמר בדקדוש קדושת הגוף בלחוד דכותייהו, כדברי נ"י שם בשם ה הגוף נינהו, אבל כדים וכסתות **ואולם לא ניהא לי** : שלא לישבע להקדש, לפי ע התירוץ השני אשר אמרת שו מן ההקדש, אינו כלום, דהא (א) פרוטה מחולל ה"מ כשרצה ד

ש"ת רמ"ז מפאנו

בנינו מנחם זצ"ל מפאנו זצ"ל

ואי קשיא לך דרבי אליעזר אדרבי אליעזר מתרומה לקדשים דהוא סבר כבית שמאי עידובין כ"ג אין נשאלין על ההקדשות דהקדש טעות הקדש ובחלה בפסח פסחים מ"ח סבר אי בעי מיתשיל עלה, לאו קושיא היא דשאני הקדש דבי גיזא דרחמנא יתיב כמו שאמרת ולפיכך סבדי ב"ש שאין נשאלין עליו — והיא דעתך שהקשית בשטת בית שמאי ואינה משנה, דבי גיזא דרחמנא הוא כל אימת דלא אתשיל עליה — וחלה ממון בעלים היא דאי בעי יהיב לה לבן בתו כהן לפיכך אי בעי מתשיל אפילו לבית שמאי, ודרבי יהושע אדרבי יהושע נמי לא תקשי דלית ליה הואיל ואי בעי מתשיל אע"ג דסבד נשאלין על ההקדשות דהשתא מיהת לא אתשיל.

ומה שאמרת גבי קדושת דמים דכיון דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט כאלו מטה ליד גזבר דמיה — הא ודאי ליתא, וכבר ביארו נ' חביב, ועוד בפרק מרובה ע"ו ע"א אהא דתנן גבב והקדיש ואח"כ טבח משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה מקשינן מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים ומשינן התם מעקרא תורא דראובן והשתא תורא דשמעון הכא מעקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן, אלמא אסורא בעלמא הוא דרביע עליה וכי איתשיל פקע אסוריה, ודעדיפא מנה משמע לן מהתם דאפילו היכא דלא מצי מיתשיל כגון שמכרו לשמים ע"י תמורה או שמסרו לגזבר או לבדק הבית אקדשיה פטור מתשלומי ד' וה' מההוא טעמא דהשתא נמי תורא דראובן מיקרא עד שיקרב או עד שימכרוהו גזבר, ואין צורך להאריך בזה.

ג. תשובה להקדש מפקיע מידי שעבוד.

[פיררה — למהר"ר יעקב מפאנו]

תחלת תשמישך אצלי בחבה יתרה נודעת לי בחנת לבי פקדת שלום אהלי, בעובדא דפ' מפנין קכ"ז מאיתו בעל הבית ומנו רבי אליעזר הגדול שכבש שכר שכיר ומנו רבי עקיבא, כדמפורש בשאלתות, ואין ספק שאירע זה בזמן שהיה עם הארץ ויש ללמוד מהאי עובדא כמה צניע ומעלי הוה גם בעת ההיא שככה היה דן לכף זכות על כל דבר ודבר את בעל הבית גם האמתלא האחרונה שהקדיש מטלטליו לשמים.

ויפה אמרת דהא דאמר דבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד בדקדיש קדושת הגוף בלחוד היא וכגון תכריכי המת דפ' אלמנה לכ"ג וכל דכותייהו, כדברי נ"י שם בשם הריטב"א וכדאמר בפר' המדיר שאני קונמות דכקדושת הגוף נינהו, אבל כדים וכסתות דההוא עובדא קדשי בדק הבית נינהו ולא פקעי.

ואולם לא ניחא לי מה שהואלת לישב דמשום מדת חסידות נגעו בה שלא לישבע להקדש, לפי שאין מקום בזה לשבועה כלל כמו שיבאר; גם התירוץ השני אשר אמרת שמא לא שייר בעל הבית לעצמו פרוטה לפדות בה מן ההקדש, אינו כלום, דהא (אמו') דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ה"מ כשרצה הגזבר וכאן מאן לימא לן שירצה; ואמרת מוסיף

גינהו
ושאר
ינאי
זביה
וכמה
פשה
ע.

זתים
קמא
תרי
הציל
יחנן
דברי

קדש
אמור
מטות
ולין,
וקום,
יקורי
יוסי
סבר
עיים.
קדש

צלאל
י' זה
קדש
פתח
איכא
עליו.